

Společenský přehled

OPAKOVÁNÍ K PŘÍJÍMACÍM ZKOUŠKÁM

Marie Sciskalová

Obsah

1 Právo a jeho význam	3
2 Prameny práva	4
3 Veřejná moc státu	5
4 Územní samosprávné celky	7
5 Ústavní právo	8
5.1 Ústava České republiky	9
5.2 Listina základních práv a svobod	10
6 Systém orgánů státní moci v ČR	10
6.1 Moc zákonodárná	10
6.2 Moc výkonná	12
6.3 Moc soudní	14

1 Právo a jeho význam

Právo je souhrn norem (normativní systém) vytvořených, stanovených a zabezpečovaných státem, kde jsou tyto normy vynutitelné státní mocí. Tento systém se nazývá „právní řád“. Právo je vytvářeno státem, právo tvornou zákonodárnou činností státních orgánů publikovaných ve Sbírce zákonů České republiky. Právní řád České republiky je tedy souhrn všech právních norem závazných pro všechny subjekty.

Právo v kontinentálním velkém právním systému označuje subjekty práva. **Osoby fyzické** (přírozené), **osoby podnikající fyzické osoby a osoby právnické**, jimiž mohou být i orgány státu, pokud nevystupují ve veřejnoprávním mocenském postavení, ale jako subjekty práva soukromého. Subjektem práva je **stát**, jehož suverenita se projevuje jak právo tvorností, tak i řízením věcí veřejných.

Osobou fyzickou je člověk, občan. Je subjektem práva od svého narození do své smrti. Tuto právní vlastnost mu jako základní občanské právo zabezpečuje Listina základních práv a svobod, ve které se praví, že „každý je způsobilý mít práva“.

Podnikající fyzická osoba je ta, která je způsobilá k právním úkonům, naplnila zákonné podmínky a získala od živnostenského úřadu živnostenské oprávnění k podnikání.

Právnická osoba je subjekt od člověka odlišný, má právo **jednat svým jménem, může pro sebe nabývat práva a též nést za své jednání odpovědnost**. Jde o uměle vytvořené subjekty, jejichž podstatu tvoří buď lidé, nebo věci. Právnické osoby se mohou sdružovat a vytvářet další právnické osoby. Právnické osoby mají způsobilost k právním úkonům, tedy způsobilost vlastním jménem nabývat práva a plnit povinnosti a nést za ně odpovědnost. V tomto ohledu důležitý je vznik právnické osoby:

- vznikají ze zákona (obce a kraje)
- z rozhodnutí správního orgánu (např. Česká pošta s. p.)
- na základě založení písemné smlouvy, nebo zakládací listiny zápisem do státem určeného rejstříku (např. do obchodního rejstříku)

Právnické osoby můžeme dále rozlišit na korporace, a to na soukromoprávní a veřejnoprávní korporace. **Soukromoprávní právnické osoby** jsou **korporace**, tj. sdružením osob fyzických nebo i právnických odlišných od osob, které ji tvoří. Korporacemi jsou např. obchodní společnosti a družstva. **Za veřejnoprávní právnické osoby** se považují korporace, které byly povolány státem k tomu, aby vyvíjely působnost na úseku výkonu státní správy (v oblasti veřejného práva rozhodují o právech a povinnostech účastníků správního řízení).

Příkladem jsou územní samosprávné celky, které jako veřejnoprávní korporace výslovně označuje čl. 101 odst. 3 Ústavy České republiky. Veřejnoprávní korporace mohou vystupovat i jako právnické osoby soukromého práva a vstupovat do soukromoprávních vztahů. Tak např. obec je právnická osoba veřejného práva, neboť pověřená státem vykonávat přenesenou působnost, jestliže však například něco kupuje nebo prodává, požaduje úvěr, pak v právních vztazích vystupuje jako právnická osoba soukromého práva.

Stát je svou podstatou **subjekt veřejného práva**. Jako takový je subjekt právo tvorný. Může vstupovat i do **soukromoprávních vztahů**. Do těch může vstupovat i stát cizí. V takových případech je stát subjektem soukromého práva. Své veřejnoprávní působení stát uskutečňuje svými orgány (ústředními správními úřady - ministerstvy).

2 Prameny práva

Pramen práva je vyjádření práva v konkrétní právní formě. Představuje povinnost a tomu odpovídající oprávnění, stanovené v právní normě. Právní normy jsou obsaženy v takových pramenech práva, které byly vytvořeny oprávněnými orgány státu. Pramenem práva jsou zdroje, z nichž poznáváme obsah práva.

Druhy pramenů práva můžeme dělit podle různých kritérií, zde se budeme věnovat pouze některým. **Materiálním pramenem** práva jsou skutečnosti, které mají vliv na vznik práva, tj. např. podmínky života společnosti, určité společenské jevy, zájmy, zvyklosti, přesvědčení, historické události, národní vlastnosti.

Formálním pramenem práva jsou různá vyjádření skutkové podstaty právní normy. Formálním pramenem práv je právní norma, její vnější forma, vyjádření práva v podobě zákona, vyhlášky, nařízení, směrnice (např. Sbírka zákonů České republiky).

Druhem pramenů práva je právo psané a nepsané. Nositelem norem psaného práva je v právu právní norma (**právní předpis**). Zemí zákonného tj. psaného práva je též Česká republika a byla jí od svého vzniku roku 1918 Československá republika.

Právo nepsané, prameny nepsaného práva jsou **soudní a správní precedenty** (precedenční právo, soudcovské právo), **právní obyčej, ekvita a rozum** (spravedlnost).

Z hlediska historie práva se vyvinulo několik **právních systémů**, které se odlišily svými prameny práva. Na tomto místě lze uvést tzv. kontinentálně evropský systém práva, angloamerický systém práva, „islámský systém práva“.

V typech právních kultur rozeznáváme 4 hlavní druhy pramenů práva: **zákony a jiné normativní právní akty, právní obyčeje, soudní precedenty, normativní smlouvy**.

V České republice prameny práva jsou normativní akty, mezinárodní smlouvy a rozhodnutí Ústavního soudu.

Zákony a jiné normativní akty jsou výsledky normotvorné činnosti státních orgánů, které jsou pro subjekty všeobecně závazné. Normativními akty jsou **zákonodárné akty** např. ústava, ústavní zákony, zákony, **normativní akty výkonných orgánů** (tzv. podzákonné právní předpisy) a **vyhlášky orgánů územní samosprávy** (obcí, krajů).

Mezinárodní smlouvy jsou pramenem vnitrostátního práva České republiky, pokud jsou schváleny Parlamentem ČR, jsou ratifikovány a vyhlášeny ve **Sbírce mezinárodních smluv České republiky**. Sjednávání a jejich ratifikace se řídí Ústavou a zákonem. Mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu ČR, mají přednost před zákonem.

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Rozhoduje např. o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou. Rozhodnutí, které se nazývají **nálezy**, jsou normativním aktem a **mají stejnou právní sílu jako zákon**. Vyhlášují se ve Sbírce zákonů České republiky, den vyhlášení je den účinnosti.

3 Veřejná moc státu

Stát je vykonavatelem veřejné moci, spravuje věci veřejné. Na základě této skutečnosti disponuje právními prostředky k jejímu výkonu. V rámci veřejné moci je stát nadřazen, je v roli oprávněného vůči ostatním subjektům, jejichž chování reguluje právem, zajišťuje ho, vynucuje případně i sankcionuje. Stát je oprávněn určit postup chování jiných subjektů při výkonu státní správy, je ale též zavázán jako orgán služby veřejnosti, tuto vykonávat. **Státní moc jako služba veřejnosti, vykonávána státními orgány**, může být uplatňována,

- jen pokud je tak v zákoně uvedeno,
- jen v případech, v mezích a způsoby, které jsou zákonem stanoveny.

Na rozdíl od státních orgánů, jejichž moc je vymezena a omezena, **občané jsou svobodní ve svém jednání**. Jen **zákonem lze stanovit, povinnosti, zákazy a příkazy občanům**.

V právním státě platí pravidlo, že **vše co není právním předpisem občanům zakázáno, je jim dovoleno**. Každý má jistotu, že se může proti zásahům do svých základních svobod a lidských práv dovolávat ochrany u nezávislé moci soudní. Je tak deklarován svobodný prostor jednání a činnosti člověka. **Omezit tuto hranici svobody může pouze zákon**, který zakáže jednání nebo jednání uloží. **Povinnost člověka** něco konat, něčeho se zdržet, něco strpět musí být veřejnou mocí výslovně určena.

Veřejný ochránce práv

Veřejný ochránce práv (ombudsman) působí k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud je v rozporu s právem, neodpovídá principům demokratického právního státu a dobré správy, jakož i před jejich nečinností, a tím přispívá k ochraně základních práv a svobod. Úřad se sídlem v Brně byl zřízen na základě zákona č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv.

Standardně bývá hlavní význam veřejného ochránce práv spatřován v tom, že zlepšuje vztah mezi občanem a státní mocí. V tomto vztahu však nepůsobí jako oponent státních institucí, ale měl by být prostředníkem v tomto vztahu tak, aby pomáhal napravovat vzniklé chyby. K úspěšnému fungování je však nezbytné, aby si státní správa byla vědoma své omylnosti a brala v potaz jeho doporučení a připomínky.

Území České republiky

Území České republiky tvoří nedílný celek, jehož státní hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem, tak je stanoveno článkem 11 Ústavy České republiky. Území, to je jeden ze základních znaků státu, tedy jeho svrchovanosti, suverenity, nezávislosti. Zakotvení nedílnosti celku České republiky navazuje na ustanovení o **jednotnosti republiky**. Územní svrchovanost státu znamená svobodné nakládání se svým územím a prostřednictvím svých ústavních orgánů převést smlouvou část území jinému státu nebo přijmout na základě smlouvy od jiného státu část jeho území. S územím státu souvisí pojem „**státní hranice**“. Státní hranicí se rozumí myšlená čára na zemském povrchu, ohraničující území, na něž se vztahuje svrchovanost určitého státu. Tato čára **ohraničuje výsostnou oblast státu na**

povrchu země, pod zemí i nad ní. Státní hranice celku mohou být měněny jen ústavními zákony. Hranice byly zaručeny mezinárodními smlouvami a stvrzeny ústavními zákony. Zákon č. 312/2001 Sb., o státních hranicích ve znění pozdějších předpisů, upravuje ve věcech státních hranic České republiky výkon státní správy, práva a povinnosti fyzických osob a právnických osob.

Státní občanství české republiky

Státní občanství patří neodmyslitelně k institutům Ústavy, naší nevyjímaje. Státní občanství je charakterizováno jako **právní status**. Článek 12 Ústavy České republiky uvádí, že nabývání a pozbývání státního občanství České republiky stanoví zákon. Nikdo nemůže být proti své vůli zbaven státního občanství. Státní občanství je **důležitým prvkem postavení občana ve společnosti**, určuje vzájemnost vztahů se státem. Zákon č. 40/1993 Sb., o nabývání a pozbývání státního občanství ve znění pozdějších předpisů, upravuje podrobně podmínky státního občanství jeho vznik, změnu nebo zánik.

Státní občanství vzniká a zaniká z důvodů stanovených vnitrostátním právem, možný je však rovněž vznik a zánik státního občanství na základě mezinárodní smlouvy. Důsledkem státoobčanského svazku je to, že jen **na státní občany se vztahuje právní řád daného státu v plném rozsahu**, zatímco další osoby, pobývající na území státu - cizinci, bezdomovci, jsou podřízeny svrchované státní moci, ale nemohou být nositeli těch práv a povinností, které jsou dány pouze státním občanům.

Státní občanství České republiky se nabývá:

- narozením,
- osvojením,
- určením otcovství,
- nalezením na území České republiky,
- prohlášením,
- udělením.

Státní občanství České republiky se pozbývá:

- prohlášením,
- nabytím cizího státního občanství.

Státní symboly

Státními symboly vyjadřuje stát svou identitu, ideje a tradice a odlišuje se jimi od států jiných. Ve státních symbolech se nejvýrazněji projevuje vztah ke kontinuitě státu a k tradicím

jeho státnosti, jsou výrazem svrchovanosti státu. Ve státních symbolech České republiky se naplňují slova Preambule o navázání na dávné tradice zemí Koruny české a státnosti české.

Státní symboly jsou vnějším vyjádřením existence státu. Prezentují jeho státnost, suverenitu, nezávislost i jednotu. Státní symboly jsou prostředkem ztotožnění se občanů se svým státem. Postupně se vytvářelo jejich pojetí, měnil se počet, druhy i způsob jejich právního zakotvení. Název „státní symboly“ pro státní vlajku a státní znaky zavedl až zákon č. 269/1936 Sb. z. a o užívání vlajek, znaků a jiných symbolů. Základem symboliky Československa byly při jeho vzniku symboly státu.

Státními symboly České republiky současnosti jsou:

- velký státní znak,
- malý státní znak,
- státní barvy,
- státní vlajka,
- vlajka prezidenta republiky,
- státní pečeť,
- státní hymna.

Státní symboly jsou vnějším výrazem svrchovanosti státu. Pro používání symbolů platí zvláštní zákon. **Velký znak** se používá na platidlech, insigniích starostů, zevní označení budov, ale i v zasedacích síních státních orgánů. **Malý znak** se používá na pečetě státních orgánů. **Státní vlajka** se používá při slavnostních příležitostech, je stále vyvěšena na budovách Parlamentu. **Vlajka prezidenta republiky** je vyvěšena na Pražském hradě, pokud je prezident v ČR. **Státní pečeť** užívá prezident republiky – používá se na listiny mimořádného významu. **Státní hymna** se užívá stejně jako **státní vlajka** – při slavnostních příležitostech. Za státní symboly, které doplňují v určitém slova smyslu, můžeme považovat například státní svátky, státní významy a řády, hlavní město i Pražský hrad.

4 Územní samosprávné celky

Česká republika se člení na **obce**, které jsou základními územními samosprávnými celky, a **kraje**, které jsou vyššími územními samosprávnými celky.

Území **obce tvoří jedno nebo více katastrálních území**. Obce se mohou dále **členit na části nebo obvody**, mohou se i slučovat a oddělovat. Obec je právnická osoba, která v právních vztazích vystupuje svým jménem a nese odpovědnost z těchto vztahů vyplývajících. Obec má vlastní majetek, finanční zdroje, hospodaří samostatně.

Územní samosprávné celky, obce a kraje, jsou územními společenstvími občanů, které mají právo na samosprávu. To znamená, že občané obce buď prostřednictvím svých volených orgánů, nebo přímo spravují své záležitosti samostatně. Obec je základním článkem územní

samosprávy. Obce a kraje mají právo na samostatné spravování, prostřednictvím svých nejvyšších volených orgánů, tj. zastupitelstev. Samosprávné kompetence svěřené orgánům zajišťuje výkon samosprávy, který nemůže být omezován výkonem samosprávy vyššího územního samosprávného celku nebo jiného orgánu veřejné správy. Obec i kraj jsou samostatně spravovány zastupitelstvy, představitelem obce je starosta (primátor), který je do funkce volen členy obecního zastupitelstva. Představitelem kraje je hejtman, kterého ze svého středu volí členové zastupitelstva kraje. Hlavním úkolem starosty a hejtmana je ochrana oprávněných zájmů občanů. V samostatné působnosti mohou obce a kraje vydávat obecně závazné vyhlášky.

5 Ústavní právo

Ústavní právo je samostatným odvětvím v systému práva České republiky. Vzniklo přeměnou právního řádu jednoho ze subjektů československé federace v samostatný právní řád svrchované a samostatné České republiky dnem 1. ledna 1993. S tím souvisí zvláštnosti obsahové stránky ústavního práva. Ústavní právo je tvořeno jak ústavněprávními normami právního řádu Československé socialistické federativní republiky, ústavním zákonem č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ústavním zákonem č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ústavním zákonem č. 4/1993 Sb., kterým je řešen vztah právního řádu k právním předpisům federace, tak i dalšími ústavními zákony, které byly schváleny Poslaneckou sněmovnou po roce 1993. Ústavní právo je autonomní odvětví práva tvoří samostatný obor práva.

Předmětem ústavního práva je souhrn právních norem nejvyšší právní síly, upravujících **základní právní vztahy, základní principy uspořádání státu, pravomoci státních orgánů, občanská a lidská práva a svobody.**

Ústavní právo je považováno za vedoucí právní odvětví, ostatní právní předpisy ostatních odvětví práva, musí být v souladu s normami ústavního práva. Jak Ústava, tak i Listina základních práv a svobod jsou normativním základem pro prováděcí zákonodárství. Součástí ústavního práva je **Ústava České republiky** jako výraz suverenity státu a **základ práva veřejného** a **Listina základních práv a svobod** jako **základ práva soukromého**. **Ústavní zákony** tvoří prvotní právní předpisy nejvyšší právní síly. **Od zákonů běžných se liší:**

- **názvem,**
- **způsobem schvalování** v Parlamentu České republiky (kvalifikovanou třipětinovou většinou),
- **právní silou.**

Obsahovou stránku ústavních zákonů tvoří práva a povinnosti subjektů ústavního práva v rámci vzniku, změny nebo zániku základních právních vztahů.

Česká republika je podle Ústavy parlamentní demokracií. Veškerá moc pochází z lidu, který ji vykonává prostřednictvím moci zákonodárné, výkonné a soudní. Charakteristické postavení v **parlamentní demokracii má Parlament**. V podmínkách České republiky je to Parlament České republiky, který má dominantní postavení nad výkonnou mocí, zejména vládou. Vláda

je ze své činnosti odpovědná Parlamentu. Činnost vlády České republiky je soustředěna na výkon státní moci v mezích zákona a na základě zákona, které schválil Parlament.

5.1 Ústava České republiky

Ústava České republiky obsahuje preambuli, má osm hlav a **113 článků**. V první hlavě s názvem „Základní ustanovení“, jsou vymezeny základní principy českého státu. Zde je stanoveno, že **Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát** založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana. Atributy právního státu jsou dále obsaženy v ústavních zákonech, které tvoří ústavní pořádek státu. Příkladem nám poslouží Listina základních práv a svobod, kde v článku 4 odst. 3 Ústavy, je uvedeno, že zákonná omezení základních práv a svobod musí platit stejně pro všechny případy, které splňují stanovené podmínky.

Preambule ústavy

Preambule, která uvozuje Ústavu, je slavnostním prohlášením nás občanů České republiky. V celém kontextu vyjadřuje zásady demokracie, kdy občané, lid je zdrojem veškeré moci. Preambule Ústavy můžeme rozdělit do dvou částí, historickou a současnou. Část **historická** se opírá o **dějinné kořeny zemí Koruny České**. Obnova samostatného českého státu byla uznána mezinárodními smlouvami. Prohlášením nezávislosti z 18. října roku 1918 se český národ ztotožnil se státností československou. Státností se v tomto kontextu rozumí existence samostatného státu a identita jeho příslušníků s tímto státem. Ústava v preambuli zavazuje občany k aktivitě, vytyčuje **současné cíle**, požaduje odhodlání budovat, chránit a rozvíjet Českou republiku. To vše v duchu nedotknutelných hodnot lidské důstojnosti a svobody jako **vlast rovnoprávných, svobodných občanů**, kteří jsou si vědomi svých povinností vůči druhým a zodpovědnosti vůči celku, jako svobodný a demokratický stát, založený na úctě k lidským právům a na zásadách občanské společnosti, jako součást rodiny evropských a světových demokracií.

Právní stát

Zásada rovnoprávnosti znamená to, že nikdo z občanů ani dalších jednotlivců nemohou být zvýhodňováni ani diskriminováni. Každý občan má rovné postavení v právech i povinnostech. Subjektům mohou být povinnosti ukládány pouze na základě zákona a v jeho mezích. **Péče o kulturní památky, lidové umění, český jazyk a literaturu, zachování rozmanitosti přírodních druhů** patří k předním povinnostem celé občanské společnosti, státu i jeho orgánů.

Svrchovanost a jednotnost státu

Svrchovanost znamená nezávislost na každé jiné státní moci v mezinárodních vztazích a rovnoprávnost s ostatními státy tzv. vnější suverenita, ale i územní výlučnost státní moci tzv. vnitřní suverenita. Dnem 1. 1. 1993 se stala Česká republika **unitárním státem**, není

součástí žádné federace. **Jednotností státu** je vyjádřena skutečnost, že Česká republika **nemůže být dělena na další celky například složena ze dvou republik.**

Demokratický právní stát

Demokratický právní stát charakterizuje tvorba, organizace a ustanovování státních orgánů a jejich činnost. Konkrétní způsob výkonu demokracie je vyjádřen a spojen s právem volebním, je definován i v hlavě druhé článku 6 Ústavy o moci zákonodárné založené na té zásadě, že **politická rozhodnutí vycházejí z vůle většiny vyjádřené svobodným hlasováním.** Demokratický systém je založen na svobodě jednotlivce a jeho možnosti projevit vůli a podílet se na chodu státu. **Právní stát je stát, který státní moc vykonává pouze na základě zákona, v rámci práva a jeho prostřednictvím.** Lze rovněž s určitostí konstatovat, že vstupem České republiky do Evropské unie získala ochrana demokracie tzv. „nadrárodní garanci“.

Právní jistota

Nezbytným předpokladem právního státu je **právní jistota, která souvisí s požadavky stability práva, jeho tvorbou, interpretací i vlastní aplikací.** Každý má možnost právo znát a mít jistotu, že v jeho věci bude rozhodováno podle práva a orgánem, který je k rozhodování příslušný. **Každé vydané rozhodnutí v prvním stupni je přezkoumatelné** a každému bude poskytnuta právní ochrana proti nesprávnému úřednímu postupu nebo nezákonnému rozhodnutí státní moci. Nález Ústavního soudu č. 91 /1994 Sb., uvádí, že **princip právního státu vychází z priority občana před státem,** a tím z priority základních občanských a lidských práv a svobod.

5.2 Listina základních práv a svobod

Článek 3 Ústavy stanoví, že součástí ústavního pořádku je Listina základních práv a svobod (dále jen Listina). Tím lze nalézt **spojitost dvou hmotně právních předpisů nejvyšší právní síly,** nicméně jedná se o dva samostatné dokumenty. Po vzniku České republiky tj. 1. 1. 1993 byla Listina zařazena do **ústavního pořádku** jako dokument č. 2 hned po Ústavě. Ústavní zakotvení principu, že práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci, je znakem právního státu (článek 4 Ústavy). Autonomie soudní moci garantuje ochranu práv a svobod před možným ohrožením ze strany moci výkonné.

6 Systém orgánů státní moci v ČR

6.1 Moc zákonodárná

Zákonodárná moc v České republice náleží **Parlamentu,** ten je tvořen dvěma komorami, Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Zákonodárnou iniciativu tzn. Předložit návrh zákona

Poslanecké sněmovně má poslanec, skupina poslanců, Senát, vláda a zastupitelstvo, vyšší územně samosprávného celku.

Parlament má výlučné právo přijímat **zákony**. Hlavní oblastí vyhrazenou pro zákonnou úpravu je ochrana základních práv a svobod. Všechny základní práva a svobody upravené Listinou základních práv a svobod jsou a mohou být konkretizovány pouze zákonem.

Parlament vykonává své **pravomoci** pouze jako **celek**, tj. **ve spolupráci** nebo **posloupnosti** svých komor. Nejde o dva samostatné subjekty. Senát Parlamentu České republiky je upraven tak, aby plnil funkce ochránce stability státu a jeho právního řádu, zastupování zájmů zemních celků, menšin a občanů.

Poslanecká sněmovna má **200 poslanců**, kteří jsou voleni na dobu čtyř let. Senát má **81 senátorů**, kteří jsou voleni na dobu šesti let. Každé dva roky se volí třetina senátorů. Počet poslanců 200 je stanoven fixně. Volební období není vázané na každého poslance zvlášť, ale vztahuje se na období celé Poslanecké sněmovny. Volební období sněmovny se může lišit od období výkonu mandátu jednotlivými poslanci v případě, kdy dojde například k zániku mandátu poslance, kde na jeho místo nastupuje náhradník.

Vyhlášení voleb ve Sbírce zákonů ČR je v pravomoci prezidenta republiky. Jeho rozhodnutí podléhá kontrasignaci předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

Ze způsobu volby senátorů po dvou letech vyplývá, že jedna třetina bude mít volební období pouze dvouleté, druhá třetina čtyřleté a pouze jedna třetina standardní šestileté. Zákon o volbách do Parlamentu se s tímto problémem vypořádává tak, že zde vypočítává obvody, v nichž jsou senátoři voleni v prvních volbách na dva roky, dále obvody, v nichž jsou voleni na 4 roky a ve zbývajících obvodech jsou senátoři voleni na 6 let. Volební obvody jsou seřazeny od západu na východ ČR a rozdělení podle volebních období se pravidelně opakuje (např. dvouleté volební období je v obvodech 1, 4, 7, 10 atd.). Volby do obou komor se konají ve lhůtě počínající třicátým dnem před uplynutím volebního období a končí dnem jeho uplynutí. Byla-li Poslanecká sněmovna rozpuštěna, konají se volby do šedesáti dnů po jejím rozpuštění.

Volby do obou komor Parlamentu konají **tajným hlasováním na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva**.

Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let (všeobecné volební právo). Poslanci jsou do Poslanecké sněmovny **voleni systémem proporcionálním a Senát systémem většinovým**. Senátoři jako osobnosti volené většinovým způsobem v menších volebních obvodech mají být zástupci místních zájmů a regionů v zákonodárném sboru, mají jednat rovněž jako zástupci menšin, které nemají možnost zvolit své zástupce v systému poměrného zastoupení s velkými volebními obvody.

Přímým volebním právem se rozumí, to že poslanci do Poslanecké sněmovny a senátoři do Senátu jsou voleni přímo občany.

Rovným aktivním volebním právem se rozumí rovnost váhy hlasu každého jednotlivého občana. Ustanovení o **rovnosti volebního práva** neodporuje zákon o volbách, kterým se omezuje přístup do sněmovny těm stranám, které získaly méně než 5 % hlasů voličů v rámci státu. Hlas voliče nezmezil, pouze se kandidátovi neúspěšné strany nepodařilo splnit podmínky, které platí pro jeho zvolení.

Do Poslanecké sněmovny může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 21 let. Do Senátu může být zvolen každý občan České republiky, který má právo volit a dosáhl věku 40 let.

Mandát poslance nebo senátora vzniká zvolením. **Nikdo nemůže být současně členem obou komor Parlamentu.** S funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky, funkce soudce a další funkce, které stanoví zákon (například s funkcí poslance nebo senátora je neslučitelný výkon úřadu prezidenta republiky). Poslanec, nebo senátor, který je členem vlády, nemůže být předsedou či místopředsedou Poslanecké sněmovny nebo Senátu ani členem parlamentních výborů, vyšetřovací komise nebo komisí. Poslanec složí předepsaný slib na první schůzi Poslanecké sněmovny, které se zúčastní. Senátor složí slib na první schůzi Senátu, které se zúčastní.

Mandát poslance nebo senátora zaniká **odepřením slibu** nebo složením slibu s výhradou, **uplynutím volebního období, vzdáním se mandátu, ztrátou volitelnosti**, u poslanců rozpuštěním Poslanecké sněmovny, vznikem neslučitelnosti funkcí. Poslanec nebo senátor se mohou **kdykoliv** vzdát svého mandátu. Poslanec nebo senátor se **může svého mandátu vzdát prohlášením** učiněným osobně na schůzi komory, jejímž je členem. Akt rezignace nevyžaduje odůvodnění. Rezignaci není možno vzít zpět, jde o jednostranný úkon člena obou komor Parlamentu.

Dojde-li k rozpuštění Poslanecké sněmovny, přísluší Senátu přijímat právní předpis a to **zákonná opatření** ve věcech, které nesnesou odkladu a vyžadovaly by jinak přijetí zákona. Zákonné opatření může Senátu navrhnout jen vláda. Po schválení tento právní předpis Senátu podepisuje předseda Senátu, prezident republiky a předseda vlády, vyhlašuje se stejně jako zákony ve Sbírce zákonů ČR. **Zákonné opatření Senátu** musí být schváleno Poslaneckou sněmovnou na její první schůzi. Neschválí-li je Poslanecká sněmovna, pozbývá platnosti.

6.2 Moc výkonná

Mezi orgány moci výkonné patří **prezident, vláda a státní zastupitelství.**

Prezident

Prezident je hlavou státu a z výkonu své funkce **není nikomu odpovědný.** Nesmí být zadržen a stíhán pro trestnou činnost a přestupek. Jedinou výjimkou je velezrada, kdy může být na návrh senátu stíhán před ústavním soudem. Jediným trestem je ztráta úřadu.

Pravomoci prezidenta nejsou rozsáhlé. (zastupuje navenek, jmenuje a odvolává členy vlády, rozpouští poslaneckou sněmovnu, sjednává mezinárodní smlouvy, je vrchním velitelem ozbrojených sil, jmenuje soudce, bankovní radu ČNB, uděluje milost)

Prezidenta České republiky volil do roku 2012 Parlament České republiky na společné schůzi obou komor. Od roku 2013 dochází k přímé volbě prezidenta ČR. Právo volit má každý občan České republiky, který dosáhl věku 18 let. Volbu prezidenta republiky vyhlašuje předseda Poslanecké sněmovny tak, aby se první kolo voleb uskutečnilo v posledních třiceti dnech volebního období úřadujícího prezidenta republiky.

Uvolní-li se úřad prezidenta republiky, vyhlásí předseda Poslanecké sněmovny volbu prezidenta republiky do sedmi dnů tak, aby se první kolo voleb uskutečnilo nejpozději do 60 dnů ode dne vyhlášení volby prezidenta republiky. Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně deset poslanců nebo deset senátorů nebo občan České republiky, který dosáhl věku 18 let, podpoří-li jeho návrh petice podepsaná nejméně 50 000 občany České republiky, kteří dosáhli věku 18 let. Zvolen je kandidát, který obdržel nadpoloviční většinu odevzdaných platných hlasů. Nezíská-li žádný z kandidátů nadpoloviční většinu odevzdaných platných hlasů, koná se sedmý den po ukončení hlasování v prvním kole druhé kolo.

Do druhého kola postupují pouze dva kandidáti, kteří se v konečném pořadí umístili na prvních dvou místech. V případě rovnosti hlasů postupují všichni takoví kandidáti. Zvolen je ten kandidát, který získá ve druhém kole více odevzdaných platných hlasů. V případě rovnosti hlasů rozhodne los.

Další podmínky výkonu volebního práva, organizaci voleb prezidenta republiky a rozsah soudního přezkumu stanoví zákon. K přijetí tohoto zákona je třeba, aby byl schválen Poslaneckou sněmovnou a Senátem.

Prezidentem republiky může být zvolen občan, který má právo volit a dosáhl věku 40 let. V ČR je funkční období prezidenta 5 let. Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou, zvolen také nemůže být občan, který byl potrestán za velezradu. Navrhovat kandidáta je oprávněno nejméně deset poslanců nebo deset senátorů, šanci navrhnout kandidáta tak dostává téměř každá politická strana, zvolená do Poslanecké sněmovny.

Vláda

Vláda, která je složena z předsedy, místopředsedů a ministrů, je vrcholný kolektivní orgán výkonné moci. Rozhoduje jako kolektivní orgán ve sboru, řídí a kontroluje státní administrativní aparát a je odpovědná Poslanecké sněmovně. V případě projevení nedůvěry (hlasováním) podává Vláda poslanecké sněmovně demisi. Předseda vlády a členové vlády podávají demisi do rukou prezidenta republiky. Ministry do funkcí jmenuje předseda vlády. Vláda může vydávat nařízení a tyto se zveřejňují ve Sbírce zákonů.

Ministerstva a jiné správní úřady. Řídí jednotlivá odvětví hospodářství a státní správy. Ministerstva jsou zřizována zákonem. Vydávají vyhlášky k zákonům.

Státní zastupitelství

Státní zastupitelství je významným orgánem státu výkonu spravedlnosti. Státní zastupitelství realizuje právo státu na stíhání osob, které se měly dopustit trestných činů. Tento zájem se v demokratické trestní justici chápe širěji nežli jako pouhý, státní zájem. Vychází se z pojetí „veřejného zájmu“, který je v tom, že veřejný žalobce stíhá osoby důvodně podezřelé ze spáchání trestného činu, ale i v tom, že veřejný žalobce má uloženy povinnosti k oběti trestného činu, mladistvým pachatelům, obhajobě. Tyto povinnosti se týkají ochrany základních práv a svobod, do nichž je zasahováno v trestním řízení, a to nejen obviněného, ale i dalších osob zúčastněných na trestním procesu. V konkrétní podobě se podle různých právních úprav jedná např. o nepřípustnost zatajení důkazů ve prospěch obviněného, povinnost nepodat obžalobu za určitých skutkových předpokladů (např. podezření ve vztahu

k obviněnému bylo vyvráceno), povinnost zamezit porušování práv a svobod ze strany policie v rámci stadia před podáním obžaloby. Státní zastupitelství zajišťuje veřejný zájem i v netrestní oblasti své působnosti.

Účast státních zástupců a soudců na výkonu trestní spravedlnosti je rozdílná. Soudci v trestním řízení rozhodují o vině a trestu, státní zástupci podávají k soudu obžalobu a zastupují ji v řízení před soudem. Pro plnění obžalovací funkce si zajišťují potřebné podklady v rámci předsoudního stadia trestního řízení. V předsoudním stadiu procesu uplatňují státní zástupci zájem státu na boji s trestnou činností, do určité míry vyjadřují zájem výkonné moci na provádění trestní politiky. Rozdílné povaze činnosti v trestním řízení odpovídá jiné uspořádání státního zastupitelství oproti soustavě soudů (vyšší míra centralizace, závaznost pokynu nadřízeného pro podřízené). Společným rysem je to, že soudci i státní zástupci se účastní na výkonu trestní spravedlnosti.

Sídla státních zastupitelství a obvody jejich územní působnosti se shodují se sídly a obvody českých soudů, přičemž každé státní zastupitelství je zásadně příslušné k zastupování státu u soudu, u něhož toto státní zastupitelství působí. Soustavu státního zastupitelství proto tvoří:

- **Nejvyšší státní zastupitelství** se sídlem v Brně,
- **dvě vrchní státní zastupitelství** v Praze a v Olomouci,
- **osm krajských státních zastupitelství**: dvě v Praze (městské státní zastupitelství u Městského soudu v Praze a krajské státní zastupitelství u Krajského soudu v Praze), v Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Hradci Králové, Brně a Ostravě,
- **86 okresních státních zastupitelství** (u pražských obvodních soudů 10 obvodních státních zastupitelství a u Městského soudu v Brně městské státní zastupitelství).

U některých státních zastupitelství byly zřízeny pobočky v jiných městech, než je sídlo státního zastupitelství. **Vrchní státní zastupitelství** v Olomouci má pobočky v Brně a Ostravě. Krajské státní zastupitelství v Českých Budějovicích má pobočku v Táboře, Krajské státní zastupitelství v Ústí nad Labem má pobočku v Liberci, Krajské státní zastupitelství v Ostravě má pobočku v Olomouci a Krajské státní zastupitelství v Brně má pobočky dvě, ve Zlíně a v Jihlavě. Okresní státní zastupitelství v Karviné má pak pobočku v Havířově (s působností pouze pro města Havířov a Orlová).

6.3 Moc soudní

Soustavu soudů tvoří **Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud, vrchní, krajské a okresní soudy**. Působnost a organizace soudů je stanovena zákonem o soudech a soudcích. V tomto ohledu rozlišujeme jako soudy obecné a zvláštní. **Postavení zvláštního soudu má podle Ústavy Ústavní soud, který je soudním orgánem ochrany ústavnosti** a není zařazen do soudní soustavy. Soustava soudů je pojem, kterým se označuje způsob organizace soudnictví.

Z organizačního hlediska má soudní soustava čtyři stupně. První z nich jsou soudy okresní, druhým soudy krajské a třetím soudy vrchní. Vrcholnými institucemi soudní soustavy a jejím čtvrtým stupněm jsou **Nejvyšší soud, který je vrcholným soudním orgánem** ve věcech patřících do pravomoci soudů s výjimkou záležitostí, o nichž rozhoduje Ústavní soud nebo

Nejvyšší správní soud. **Nejvyšší správní soud** má postavení jedné z vrcholných soudních institucí, která rozhoduje ve věcech správy státu a uzavírá tak čtvrtý stupeň.

Soudce je jmenován do funkce prezidentem republiky bez časového omezení. Své funkce se ujímá složením slibu. Soudcem může být jmenován bezúhonný občan, který má vysokoškolské právnické vzdělání, má způsobilost k právním úkonům, dosáhl věku 25 let, složil odbornou justiční zkoušku, má zkušenosti a vlastnosti dávající záruku řádného zastávání funkce a dal souhlas se jmenováním a přidělením k určitému. Každý soudce bez ohledu na to, v rámci kterého soudu plní svou funkci, je ústavním činitelem.

Ústavní soud

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti. Ústavností rozumíme stav, kdy v demokratické společnosti **všechny společenské vztahy se realizují v souladu s Ústavou.** Ochrana ústavnosti zahrnuje v sobě dva aspekty. Jednak jde o určité záruky toho, že **nebudou vydávány zákonné nebo sekundární normy, které by byly v rozporu s Ústavou,** pokud by tomu tak bylo, došlo by tímto soudem ke zrušení a dále o to, aby v souladu s Ústavou docházelo i **k vydávání konkrétních právních aktů ústavou zaručených práv.** V tomto rámci posuzuje Ústavní soud to, zda předcházející řízení bylo spravedlivé.

Základní úlohou Ústavního soudu je rozhodování **o zrušení zákonů** pro jejich protiústavnosti a rozhodování o ústavních stížnostech a o záležitostech, týkajících se aplikace Ústavy, například kompetenční spor, žaloba proti prezidentu republiky, posouzení zákonnosti rozpuštění politické strany.

Ústavní soud se skládá z 15 soudců, kteří jsou jmenováni prezidentem republiky na dobu deseti let. Tato lhůta běží ode dne, kdy soudce vykonal slib. Složením slibu do rukou prezidenta republiky se soudce Ústavního soudu ujímá své funkce. Odmítne-li soudce složit slib nebo složí-li slib s výhradou, hledí se na něho, jako by nebyl jmenován. Počet soudců je třeba považovat za počet maximální. Přechodně může mít Ústavní soud i menší počet soudců za toho předpokladu, že jich bude tolik, aby Ústavní soud mohl rozhodovat v plénu. **Soudce Ústavního soudu jmenuje prezident republiky** se souhlasem Senátu. Soudcem Ústavního soudu může být jmenován bezúhonný občan, který je volitelný do Senátu, má vysokoškolské právnické vzdělání a byl nejméně deset let činný v právnickém povolání. **V čele Ústavního soudu je jeho předseda,** jehož zastupují dva místopředsedové. Předsedu a místopředsedy Ústavního soudu jmenuje prezident republiky ze soudců Ústavního soudu.

Ústavní soud sídlí v budově Zemské knihovny v Brně.

Nejvyšší kontrolní úřad

Nejvyšší kontrolní úřad je nezávislý orgán. Vykonává **kontrolu hospodaření se státním majetkem a plnění státního rozpočtu a závěrečného účtu.** V čele stojí prezident NKÚ, zastupuje ho viceprezident. Oba tyto ústavní činitele jmenuje prezident republiky na návrh Poslanecké sněmovny. **Nejvyšší kontrolní úřad tvoří i členové Úřadu, kolegium Úřadu, senát Úřadu, Kárná komora Úřadu a pracovníci Úřadu.**

Nezávislost tohoto orgánu je důvodem jeho oddělení od jiných subjektů, jde zároveň o zvýraznění nezávislosti tohoto úřadu i na jiných státních orgánech. **Zásada nezávislosti** – vymezuje se působnost NKÚ, která je dána zákonem. Jediným kritériem při kontrolní činnosti, vyhodnocování závěru a přijímání opatření je právní norma. **Výkon kontroly** je soustředěn na hospodaření se státním majetkem, na plnění státního rozpočtu a plnění státního závěrečného účtu.

Prezidentem a viceprezidentem úřadu může být jmenován občan české republiky, který je bezúhonný, způsobilý k právním úkonům, má vysokoškolské vzdělání a dosáhl 35 let. Prezident a viceprezident složí slib do rukou prezidenta republiky. **Členem úřadu** může být každý občan ČR, který je způsobilý k právním úkonům, je bezúhonný, má vysokoškolské vzdělání a dosáhl věku 30 let. Celkem je **15 členů NKÚ**.

Česká národní banka

Česká národní banka je ústřední bankou státu. Hlavním cílem její činnosti je péče o cenovou stabilitu.

Představitelem České národní banky je **guvernér**, je reprezentantem a vystupuje za ČNB navenek. Rozhodovací pravomoci má v rukou **bankovní rada**, je to nejvyšší orgán ČNB. Guvernéra České národní banky a bankovní radu jmenuje a odvolává prezident republiky. Členové bankovní rady jsou jmenováni na dobu 6 roků.

Členem bankovní rady může být jmenován občan České republiky, který je plně způsobilý k právním úkonům, má ukončené vysokoškolské vzdělání, je bezúhonný a je v měnových a bankovních záležitostech uznávanou a zkoušenou osobností.

Z činností ČNB je, to určování měnové politiky, vydávání bankovek a mincí, řízení peněžního oběhu, platebního styku. ČNB dále vykonává bankovní dohled nad činností bank, poboček zahraničních bank a konsolidačních celků, jejichž součástí je banka se sídlem v České republice a pečuje o bezpečné fungování a účelný rozvoj bankovního systému v České republice.

Česká národní banka je povinna podávat Poslanecké sněmovně nejméně dvakrát ročně k projednání zprávu o měnovém vývoji a je povinna informovat jednou za tři měsíce o měnovém vývoji veřejnost.

Občanský zákoník

Občanský zákoník je zákoník komplexně a systematicky upravující hmotné soukromé právo určitého státu. V některých zemích ho může zahrnovat téměř celé, v jiných reguluje jen jeho nejdůležitější partie, zejména občanské právo, a například obchodní právo, rodinné právo i pracovního práva bývá zahrnuto v samostatných zákonech. Systematická organizace práva do zákoníků je typická pro kontinentální evropskou tradici. Datem 1. 1. 2014 dochází v této oblasti k výrazným změnám, účinnosti nabývá zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník.

Procesním právním předpisem v oblasti soukromého práva je **občanský soudní řád**. Občanský soudní řád upravuje postup soudu a účastníků v občanském soudním řízení tak, aby

byla zajištěna spravedlivá ochrana práv a oprávněných zájmů účastníků, jakož i výchova k zachování zákonů, k čestnému plnění povinností a k úctě k právům jiných osob.

Na základě tohoto zákona jsou soudy povolány k tomu, aby projednávaly a rozhodovaly spory a též jiné právní věci, dále prováděly výkon rozhodnutí, která nebyla splněna dobrovolně. Občanské soudní řízení je jednou ze záruk zákonnosti a slouží jejímu upevnování a rozvíjení.

Každý má právo domáhat se u soudu ochrany práva, které bylo ohroženo nebo porušeno. Soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech.